

Ötven sor

Nem tudom, örüljek vagy bosszankodjak? Pécsről érkezett a hír: a Design Center (a Magyar Kereskedelmi Kamara Ipari Formatervezési Tájékoztató Központja) megnyitotta a Belváros hangulatos üzleti passzázsrendszerében, egy több mint százéves műemlék házban a Formatervezett Tárgyak Boltját. Egy „tégla” a

formatervezett világ

felé, vagy már születése pillanatában eleve kudarcra ítélt próbálkozás? A kételet éppen az érte és társaiért szurkó felelősség fogalmaztatja meg. Annyi kísérlet, nemes tett futott már zátonyra az utóbbi időben e téren is, hogy örülni sem igen tudunk felhőleni.

Mert: hosszú várakozás után végre lakáshoz jut a magyar. Belép a lakótelepi ajtón, s visszaretten. Kétféle színű, színes virágok a fal tapétáján, amőbaszerű díszítések a padlószőnyegen. Aztán irány a Domus — egyenbútorok, egyenszőnyegek, egyenfüggönyök. Folytatódik egyenmintás étkészletekkel, virágos poharakkal... De minek soroljam? Néha, esténként hazafelé, a tróliáról de szívesen bekukkantanék a világitó ablakosorokon: lehet-e ebben az egyenvilágban egyéniségnek lenni, sajátos életformát kialakítani? Mert tagadható-e, hogy környezetünk hat mindennapi szokásainkra, befolyásolja életvitelünket.

Igényeink immár nemcsak jogosak, de élesebben, határozottabban is jelentkeznek. A bútornak alkalmazkodnia kell a lakások méretéhez, mobilnak és variálhatónak, kényelmesnek és célszerűnek, színben formában harmonizálónak kell (kellene) lennie. Nem elégíti ki, hogy a kávéspohárnak nem belül van a füle, elvárjuk, hogy anyaga, formája, díszítése tervezett, használható és esztétikus legyen. Az üvegpohár simuljon kezemhez, s áttetsző falán át a bor színe retiném látni, nem a ráfestett vagy csiszolt virágokat, a levesestányérban az aranylós húsvésze színe jobban érdekel, mint a porcelánfestő kislány kézügyessége. A célszerűséget még jobbra megcsúfolja a giccs, a csicsa, az „az élőmunka-befektetés áremelő mozsanata”.

Tárgyak között élünk. Nem jellemző, hogy szép, jól funkcionáló, praktikus világ vesz körül bennünket. Pedig kiváló tervezőink, felkészült iparművészeink vannak, akik — példák bizonnyitja — dolgoznak, alkotnak. Csakhogy ahhoz, hogy megtervezett tárgyaikat ne csupán egyedi darabként, méregdrágán, egy szűk réteg környezetét gazdagítsák, a mostaninál nagyobb vállalkozókedvvel, mobilabb technológiával bír, az igényeket jobban ismerő termelőüzemek kelljenek. Ízléses, jól használható, formailag kifogástalan, nagy szériában gyártott tárgyakat vár a társadalom. Ehhez újra kell gondolni és értékelni a mai gyakorlatot, az igényfelmérés-tervezés-gyártás-kereskedés mechanizmusát. E bonolyult rendszer összhangja lehet, hogy még fel sem bolygott — ki sem tudott alakulni! A létrejövő művek belső értéke képtelen megmértetni a társadalmi kontaktusban, hiszen oly kevés. De — mint a pécsi példát bizonyítja — létezik. S az ízlés csak abból tud kiindulni, amit megfigyelhet. Ezért a pécsi kóstoló az otthonossá váló világ ideájának „egy tégla”.

Tandi Lajos

Kiállítási program a Gulácsy teremben

Hosszú ideig úgy volt, hogy ez év elején bezárja a Képcsarnok Vállalat Kárász utcán levő Gulácsy Lajos Terme és felújítja az üzletet. A rekonstrukció elmarad, így ebben az évben is érdekes kiállításokat rendeznek a népszerű üzletben és bemutatóteremben. Március végén nyílik meg Puskás Imre festőművész tárlata. A Szegei Ünnepi Hetekhez kapcsolódva immár hagyományosan ismét az inparművészet a főszerep. Először Belloni Ákos és Both Eszter inparművészek mutatkoznak be, majd a népszerű művészhez csatlakozik Csizvánszky Mária szobrászművész és ifj. Koffán Károly festőművész. Zománcképeit láthatja a közönség. Ősszel három kiállítás követi egymást, bemutatkozik Dobi Piroska festőművész. Tárlatot rendeznek a szegedi Pataki Ferenc alkotásaiból és láthatjuk majd a csongrádi művésztelephez kötődő Kovács Tamás Vilmos képeit.

Az év lakóháza

Az év lakóháza címmel hirdették pályázatot a Nógrád megyei tanács; erre a már megépült családi házak, sorházak, több szintes lakóépületek tervezői, építetői-tulajdonosai és kivitelezői együttesen nevezhetnek be. A pályázatra a legutóbbi években elkészült lakóépületekkel lehet jelentkezni, március 30-ig.

Az elbírálást a tanács a megyei és területi főnöksékből, a Hazafias Népfront, a Magyar Építőművészek Szövetsége, az Építéstudományi Egyesület és a Magyar Urbanisztikai Társaság képviselőiből megalakított bizottságra bízta. A testület nemcsak a ház küllemét, hanem funkcionális célszerűségét, a kivitelezés költségeit és gyorsaságát is figyelembe veszi értékeléskor. A nyertesek között — előreláthatólag áprilisban — egy húszezer forintos első, valamint egy-egy tízezer forintos második és harmadik díjat osztanak ki. Az első díjas pályázatot ezenkívül emléklappal tüntetik ki, amelyet Asszonyi Tamás szobrászművész alkotott. A plakett elhelyezhető a díjnyertes épület homlokzatán. A második és harmadik díjasok a pénzügyi melléklet díszlevelet kapnak, amelynek alkotója Szuksznian Wanda grafikusművész. Az év lakóháza pályázatot a jövőben rendszeresen meghirdetik.

Bölcsész, nagybetűvel

A cím ezúttal nem a bölcsészettudományi kar hallgatóinak időszakos kiadványára vonatkozik. Az emberről, aki példaként kínálkozik e címhez név szerint Fogarasi Miklósról mint „olaszosról” hallottam először és sokáig. Akkoriban még semmi köze sem volt Szegedhez. Olasz szakos évfolyamtársaim emlegették csupán, valahogy úgy, mint mi angolok mondjuk Ország Lászlót, vagy Szobotka Tibort, vagyis — a távoli, ám a tanult nyelv akárcsak némi képp mélyebb ismeretéhez nélkülözhetetlen szaktekinthelyt idézve. Aki épügg hozzáértőnek az adott „szak” világához, mint a heti több órás beszédgyakorlat vagy az irodalomtörténeti kézikönyv.

Most aktív pályafutásának utolsó ót, immáron szegedi esztendőjéről is beszél. Meg arról, hogy...

... viharos életem volt. Vagyis hát maga a kor volt viharos, amiben élnem és dolgoznom kellett. Beleszülettem az első világháborúba. 1916-ban, apám a fronton volt, utána hadirokkant lett. Anyám szlovák nemzetiségű lévén, a felvidéki Rózsahegyben éltünk. Trianon után apám sokadmagával nem írta alá a honosítási kötelezvényt, így őt is kitétték az otthonából a családjával együtt, át az új országhatáron. A menekültek vagonlakásaiban éltünk egy éven át Budapesten környékén, apám persze állás nélkül. Később nagy nehezen beköltöztünk Pestre, ott jártam iskolába, a Kölcsey gimnáziumban érettségiztem. Akkoriban hivatalosan három nyelvet tanultunk, a latint, a németet és az olaszt. Olasztanárom, Dallos György volt az, aki megtanított arra, hogy a nyelv mennyire kultúra is, menyire a művelődéstörténet egésze, folklór, és egyáltalán: sajátos világszelet. Szerencsém volt, hiszen rajta kívül magyartanárom, Keresztes Miklós is óriási hatással volt rám — kettenük működése határozta meg jelentős mértékben későbbi munkásságomat.

Erettségi után szó sem lehetett arról, hogy továbbtanuljak. Nem volt pénzünk egyetemre, igaz, már 15 éves korom óta hozzászoktam a pénzkereséshez, órákat adtam s ezekből egy-egy gyűjtögetés után elkezdhettem az egyetemet, amelyet mindvégig saját magam finanszíroztam. Az olasz tanszéken Zambra Alajos professzor lett a „felvezető”, s 1939-ben, egy évvel a végzés előtt már úgynevezett díjtalan gyakornok voltam, innen számítódik a szolgálati időm, 44 év és három nap a „végösszeg”, amivel nyugdíjba kerültem ez év január elsejétől. Az egyetemen tanított a neves irodalomtörténész Horváth János, nyelvészetből Zsirái Miklós, aki egyszer meg is kérdezte, kolléga úr akar-e nálam dolgozni? Óriási megtiszteltetés volt, de megköszöntem, mondván, hogy én az irodalommal vagyok eljegyezve.

Később mégis nyelvészként kezdte pályáját...

Igen, ez a hadifogságnak köszönhető. Ott tanultam meg oroszul, s első „tudományom” munkahelyem is az oroszral kapcsolatos, előbb a közgazdasági egyetem, később a Lenin Intézet. 1958-ban visszakerültem a pesti egyetem olasz tanszékére nyelv-történész lettem, de leíró nyelvtannal is foglalkoztam. Kandidátusi disszertációmot orosz, tudományos doktorimot olasz nyelvtörténetből írtam. A padovai egyetemen 1972-től 76-ig voltam vendégprofesszor, utána kerültem — családi okokból — Szegedre, az olasz tanszékre. S most itt vagyok...

Fogarasi Miklós esetében nem lehet úgy minősíteni: íme, egy olasz nyelvészettel „foglalkozó” professzor. „Foglalkozni, erős szó a mi szigetünkön”, mondják önironikusan az angolok, Fogarasi esetében a mondas megfordítandó: foglalkozni, túl keveset jelentő szó.

Szegedre példaként Déry Tibor és Ilyés Gyula műveinek olaszra fordításában, „a szociolingvisztika művelőjének tartom magam” mondja s eközben már azt is tudom, hogy Olaszországban például finnugor filológiát is oktatott. S így per-

tanuljak. Nem volt pénzünk egyetemre, igaz, már 15 éves korom óta hozzászoktam a pénzkereséshez, órákat adtam s ezekből egy-egy gyűjtögetés után elkezdhettem az egyetemet, amelyet mindvégig saját magam finanszíroztam. Az olasz tanszéken Zambra Alajos professzor lett a „felvezető”, s 1939-ben, egy évvel a végzés előtt már úgynevezett díjtalan gyakornok voltam, innen számítódik a szolgálati időm, 44 év és három nap a „végösszeg”, amivel nyugdíjba kerültem ez év január elsejétől. Az egyetemen tanított a neves irodalomtörténész Horváth János, nyelvészetből Zsirái Miklós, aki egyszer meg is kérdezte, kolléga úr akar-e nálam dolgozni? Óriási megtiszteltetés volt, de megköszöntem, mondván, hogy én az irodalommal vagyok eljegyezve.

Később mégis nyelvészként kezdte pályáját... Igen, ez a hadifogságnak köszönhető. Ott tanultam meg oroszul, s első „tudományom” munkahelyem is az oroszral kapcsolatos, előbb a közgazdasági egyetem, később a Lenin Intézet. 1958-ban visszakerültem a pesti egyetem olasz tanszékére nyelv-történész lettem, de leíró nyelvtannal is foglalkoztam. Kandidátusi disszertációmot orosz, tudományos doktorimot olasz nyelvtörténetből írtam. A padovai egyetemen 1972-től 76-ig voltam vendégprofesszor, utána kerültem — családi okokból — Szegedre, az olasz tanszékre. S most itt vagyok...

Fogarasi Miklós esetében nem lehet úgy minősíteni: íme, egy olasz nyelvészettel „foglalkozó” professzor. „Foglalkozni, erős szó a mi szigetünkön”, mondják önironikusan az angolok, Fogarasi esetében a mondas megfordítandó: foglalkozni, túl keveset jelentő szó.

Szegedre példaként Déry Tibor és Ilyés Gyula műveinek olaszra fordításában, „a szociolingvisztika művelőjének tartom magam” mondja s eközben már azt is tudom, hogy Olaszországban például finnugor filológiát is oktatott. S így per-

Tömören: kiváltképp azok tárcsázzák a 11-000-t, akik krízishelyzetben vannak. Az akkori címben szereplő szavak sorrendje ez idő tájt sajnos módosításra szorult, ugyanis itt és most az S. O. S. van megértő segítségre jogosan igényt tartó krízishelyzetben, egy valószínűleg nem átgondolt intézkedés miatt. A bizalom vonalát válságba taszító döntés — miszerint a lelki segítyt kérő telefonálóknak minden hat perc után újabb érmét kell a készülékbe dobni, nehogy a vonal megszakadjon — a telefonszolgálat további működését teszi kérdésessé.

Különböző elemzést, úgy hiszem, nem igényel a groteszk szituáció, amikor is egy kétségbeesett élethez szülte őszinte beszélgetést váratlanul és vadul megszakít a bűgő hang, mert nincs több kétforintos, vagy mert a gondolat éppen nem a vonal életben tartásán jár. Talán az sem szorult különösebb magyarázatra, hogy az öngyilkosságra készülő embert (tudniillik a hívások jelentős százaléka az önkézü halál előtti segélykiáltás) valószínűleg a bizalom vonalának váratlan szakadása inkább löki a végső tragédiába, mintsem megóvja attól, míg egy folyamatos beszélgetés lehetősége netán megmentené tőle. És értel-

met, eljárt veszi minden

szem nemcsak tudósnak, de pedagógusnak is tarthatja magát mindazzal a módszertani felkészültséggel együtt, ami „a” Bölcsészt bölcsésszé teszi. Nagy betűvel, — A filológia az egyik kulcsszó, a másik talán csak egy rövidke mondat: így, erre felé hajtott az élet. Szerencsésnek mondhatom magam nagyon komoly képzettségben, részesülhettem, megtanulhattam, hogy egy nyelv mögött teljes kulturális kontextus áll, ez pedig mindig szerves része a magyar kultúrának és viszont. (Nemzeti kultúránkat én például az olaszon keresztül szerettem meg még jobban.) Nincs steril kultúra, a kölcsönhatások özönét pedig kultúr-histórikusként lehet és kell vizsgálni. A nyelv társadalmi összefüggései érdekelnek leginkább, a társadalom pedig maga a világ, az élet. A mai bölcsészképzés is a kor általános színterem túlzottan specializáló tendenciát követi, egyre kevesebb az idő s a lehetőség szelebb érdeklődésű, generálisabb bölcsésszé lenni.

Ezt én igen sajnálom... — En is, de a helyzet nem teljesen reménytelen. Ma is akad azért egy-kettő...

Nyugdíjba vonulása alkalmából a Munka Erdemrend ezüst fokozatát kapta 1977-ben a Szocialista Kultúráért kitüntetés, négy éve pedig az Olasz Köztársasági Erdemrend lovagi fokozatát, a két kultúra kapcsolatainak területén végzett munkásságáért. Mert ezzel is „foglalkozik”. Azt mondja, életét újraélni nem óhajtaná, hiszen egyre inkább anakronisztikus jelenségé válna. Enyhén hamiskás mosollyal hozzátesszi, talán viszont könnyebb lenne az élete és gyorsabban csinálhatna karriert... de ebből nem kér. Mikor az utolsó nagy magyar polihistor, Kós Károly neve kerül szóba, erősen és távolról sem álszerényen tiltakozik. En meg távozaskor, a lépcsőn lefelé menet arra gondolok, lám, az „anakronizmusnak” is van varázsa. Vagy a bölcsésznek, nagy betűvel?

Domonkos László

Pályázati felhívás

A közművelődésben hasznosítható kutatások eredményeinek összegyűjtésére

A közművelődés elméleti és gyakorlati fejlesztésében hasznosítható, a társadalomtudományi kutatások „meléktermékeként” keletkező szakinformációk összegyűjtésére a Magyar Népművelők Egyesülete pályázatot hirdet az értelmiségi szakmai egyesületek tagjai, a kulturális intézmények dolgozói, a kutatók számára.

Pályázatok készíthetők például a következő témakörökhöz kapcsolódva: a közművelődés szerepe a társadalom jövőképeinek alakulásában; a népművelők szemléletvisége és szerepe a kulturális demokrácia fejlesztésében; a településfejlesztés, a közigazgatás és a közművelődés térbeli szervezése; a közoktatás és a felsőoktatás távlati fejlesztésének hatása az iskolán kívüli művelődés fejlődésére; a közművelődés szakmai, módszertani irányításának lehetséges fejlesztési irányvái.

A pályázatoknak legfeljebb két gépelt oldalon kell benyújtaniuk a feldolgozandó téma tartalmi kivonatát. Ezt szakértői bizottság értékeli, s kedvező döntés esetén egy-két szerzői ív terjedelmű dolgozat megírására kéri fel a pályázókat. A pályamunkákért a Magyar Népművelők Egyesülete szerzői tiszteletdíjat ad, a bírálók által javasolt mértékben. A legsikeresebb ta-

nulmányt készítő 35 év alatti pályázót a KISZ KB értelmiségi fiatalok tanácsa 3 ezer forintos különdíjjal részesíti.

A tervezett tanulmány tartalmi kivonatát a Magyar Népművelők Egyesülete titkárságára (Budapest, I. kerület Corvin tér 8.) kell beküldeni február 15-ig. A tézisek értékelését követően a bírálóbizottság március 1-ig felkéri a leendő szerzőket a pályamunkák megírására. Az elkészített tanulmányokat április 20-ig kell benyújtani, az eredményhirdetésre és a tiszteletdíjak átadására május 31-én kerül sor.

A népi műemlékek karbantartása Baranyában

Baranyában védelmet kaptak a népi építészettől legértékesebb emlékei, hogy megőrizhessék az utókor számára a hajdan élt tehetséges falusi építésmesterek szép alkotásait. A megyei tanács végrehajtó bizottsága 1973-ban állást foglalt a népi műemlékek fokozott megóvása mellett, és ezzel megteremtette a szervezett védelem alapjait. Most fejeződött be a tízéves munka, amelynek során felkutatatták és védelem alá vonták az arra érdemes falusi épületeket: magyar és

nemzetiségi építészeti alkotásokat. Összesen százötvenhat népi műemlékre terjed ki a védelem. Többségük magántulajdonban levő lakóház, illetve gabonakamra, állattartó, présház és pince. Ötalmat kapott továbbá a botykapeterdi csárda, a godisai kovácsműhely, a nagyotfalu iskolája, a magyar-egregyi vendéglátó és mézszárszék. Több egyházi épület is népi műemlékké nyilvánították: falusi kálváriát, haranglábat, kőkeresztet és

kápolnát. Valamennyi a szépet szerető magyar, német vagy horvát mesterek harmóniaérzékét dicséri. Az állam támogatást nyújt a népi műemlékek tulajdonosainak a védett lakóház vagy gazdasági épület karbantartására. Évente átlagosan háromezer forintot kapnak az országos műemléki felügyelőségtől. Cserében vállalják, hogy — a szükséges belső korszerűsítés mellett — eredeti állapotban őrzik meg a százötvenkét, száz éves épületet. (MTI)

Kalocsai Katalin